

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi (HE 204/2024 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Janne Kanerva, oikeusministeriö
- johtava asiantuntija Mika Lehtonen, sisäministeriö
- erikoissyöttäjä Antti Sundberg, Syyttäjälaitos
- poliisitarkastaja Tuomas Pöyhönen, Poliisihallitus
- poliisilakimies Tommi Reen, keskusrikospoliisi
- puheenjohtaja Kari Salminen, Reserviläisliitto ry
- metsästysampumapäällikkö Jussi Partanen, Suomen Metsästäjäliitto
- järjestöpäällikkö Mika Nygård, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
- professori Sakari Melander
- professori Matti Tolvanen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- puolustusministeriö
- valtiovarainministeriö
- Rikosseuraamuslaitos
- Helsingin poliisilaitos
- Asekauppiain Liitto ry
- Suomen Ampumaurheiluliitto ry
- Suomen Asehistoriallinen seura ry

Valiokunnan lausunto HaVL 3/2025 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä aserikoksia koskeva rikoslain 41 luku ehdotetaan korvattavaksi uudella 41 luvulla. Lisäksi ehdotetaan eräisiin muihin lakeihin luvun muuttamiseen liittyviä muutoksia.

Esityksessä ehdotetaan, että ampuma-aseen mukana pitäminen yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa ilman oikeutta sellaisen aseiden hallussapitoon lisättäisiin törkeän ampuma-aserikoksen tekotavaksi. Törkeän ampuma-aserikoksen vähimmäisrangaistus korotettaisiin samalla kahdeksi vuodeksi vankeutta. Uutena rikoksena säädettäisiin rangaistavaksi ampuma-aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten, josta tuomittaisiin enintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Ampuma-aseen lainaaminen tai luovuttaminen järjestäytyneelle rikollisryhmälle katsottaisiin jatkossa sellaiseksi rikokseksi. Eräitä lähinnä hallinnollisten velvoitteiden rikkomisiksi luonnehdittavia tekotapoja ehdotetaan siirrettäväksi ampuma-aserikoksen puolelta lievän ampuma-aserikoksen puolelle. Samalla lievään ampuma-aserikokseen liitettäisiin vankeusuhka. Lisäksi vaarallisen esineen hallussapidon enimmäisrangaistus ehdotetaan korotettavaksi kahdeksi vuodeksi vankeutta ja toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon enimmäisrangaistus yhteen vuoteen vankeutta. Ehdotetulla sääntelyllä toimeenpannaan hallitusohjelman aserikoksia koskevat kirjaukset.

Hallintovaliokunta toteaa, että aserikoksia koskevat rangaistussäännökset eivät ole pitkään aikaan olleet laajemman tarkastelun kohteena. Ampuma-aserikoksia koskevia rangaistussäännöksiä on uudistettu vuonna 1997 ampuma-aselain (1/1998) säätämisen yhteydessä, minkä jälkeen niihin säännöksiin tehdyt muutokset ovat olleet vähäisiä. Vaarallisia esineitä ja toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvia esineitä ja aineita koskevat rangaistussäännökset ovat 2000-luvun alkuvuosilta.

Esityksen perusteluissa aserikollisuuden yleiskuvaa ja kehitysnäkymiä on kuvattu varsin kattavasti. Valiokunta katsoo, että aserikollisuuden tilannekuva ja kehitysnäkymät sekä niihin liittyvä tarve puuttua tuntuvasti aserikollisuuteen ja estää sitä, perustelevat lainsäädännön muuttamista. Huomioon otettavia seikkoja ovat esimerkiksi aserikollisuuden liittyminen aikaisempaa enemmän vakavaan ja ryhmissä tapahtuvaan toimintaan ja muutenkin järjestäytyneen rikollisuuden toiminnan vahvistuminen, ampuma-aserikollisuuden kansainvälistyminen ja ampuma-aseiden pimeä verkkokauppa.

Pimeä verkkokauppa on ollut jo pitkään laittoman ampuma-asekaupan yleisin harjoittamispaikka Euroopan unionissa. Enenevässä määrin myynnissä on myös 3D-tulostettuja ampuma-aseita sekä luvanvaraisia aseiden osia ja lippaita. Esityksen perusteluista ilmenee, että Suomessa lainvalvontaviranomaisten takavarikoimista 3D-tulostetuista ampuma-aseista lähes kaikki ovat olleet erityisen vaarallisen ampuma-aseiden määritelmän täyttäviä. Valiokunta katsoo, että yksi merkittävästä lähitulevaisuuden uhkista tulee olemaan 3D-tulostetut ampuma-aseet ja niiden nopea laadullinen kehittyminen entistä toimintavarmemmiksi ja tulivoimaisemmiksi. Rikollisilla toimijoilla on kiinnostusta myös valmistaa niitä itse.

Valiokunnan lausunto HaVL 3/2025 vp

Huomionarvoinen toimintaympäristön muutos on myös Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Ukrainan sotaan liittyvä keskeinen uhkakuva, erityisesti sodan pitkittyessä ja myös sen päättyessä on sota-toimialueelta peräisin olevien luvattomien sotilaskäsiaseiden, erityisesti sotilaspistoolien ja rynnäkkökiväärien, sekä käsikranaattien ja muiden sotilasarjähdeiden leviäminen rikollisverkostojen keskuudessa Euroopassa. Myös Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirasto (Europol) on kiinnittänyt tähän huomiota juuri julkaistussa vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden uhka-arviossaan (EU-SOCTA 2025). Todennäköisesti ampuma-aseita pyritään tuomaan Ukrainasta myös Suomeen.

Ampuma-aseisiin liittyvän varautumisen arvioidaan lisääntyneen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden toimijoiden keskuudessa. Tämä koskee myös ampuma-aseiden mukana pitämistä. Keskusrikospoliisin vuonna 2023 tekemän selvityksen mukaan noin neljännes ampuma-aserikoksista ja sen törkeistä tekemuodoista liittyi vakavaan tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen tarkasteluvuosina 2020—2022. Ampuma-aseet kuuluvat järjestäytyneen rikollisuuden perusvälineistöön, mihin liittyen niitä voidaan käyttää erilaisten rikosten tekemiseen, välienselvittelyihin ja myös täysin ulkopuolisiin kohdistuviin rikoksiin. Järjestäytyneen rikollisuuden puitteissa ampuma-aserikollisuuden kytkentä huumausainerikollisuuteen on merkittävä. Ampuma-aserikollisuus on pääosin piilorikollisuutta, joka paljastuu usein muiden poliisitehtävien yhteydessä erityisesti väkivalta- ja huumausainerikosten tutkinnan yhteydessä. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten ja ryöstörikosten tekovälineinä merkityksellisiä ovat myös vaaralliset esineet ja toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvat esineet, erityisesti teräaseet. Keskusrikospoliisin poliisilaitoksille tekemän kyselyn tulosten perusteella teräaseiden mukana pitäminen on lisääntynyt etenkin nuorten ja nuorten muodostamien ryhmien keskuudessa. Nuorten ryöstörikoksissa teräase mainitaan yli kolmasosassa rikosilmoituksista.

Hallintovaliokunta katsoo, että aserikoksia koskevan sääntelyn ajanmukaistamiselle on selvä tarve. Valiokunta pitää ehdotettuja muutoksia esityksessä todetuista syistä tarpeellisina ja kannatettavina. Ehdotuksilla pyritään siihen, että säännökset ovat kattavia niiden oikeushyvien suojaamisen kannalta, joiden loukkaamiseen ampuma-aseen käyttö voi liittyä. Tavoitteena on myös, että aserikosten rangaistusasteikot ja sitä kautta myös rikoksista tuomittavat rangaistukset hallitusohjelmassa edellytetyin tavoin ankaroituvat. Rangaistusjärjestelmän muutoksilla katsotaan lähtökohtaisesti olevan sekä yleisestiviä että erityisestiviä vaikutuksia. Rangaistusjärjestelmään tehtävät muutokset kertovat myös laajemmin yhteiskunnan suhtautumisesta lainvastaiseen menettelyyn.

Valiokunta nostaa tässä yhteydessä esiin vielä räjähteiden käytön. Räjähteiden luvattonta hallussapitoa voidaan pitää vähintäänkin yhtä vaarallisena kuin luvattoman aseiden hallussapitoa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Ruotsissa räjähteiden käyttäminen väkivallantekoihin on lisääntynyt voimakkaasti viime vuosien aikana, ja tähän erittäin vaaralliseksi katsottavaan kehitykseen on aiheellista varautua myös Suomessa.

Törkeä ampuma-aserikos

Rikoslain uuden 41 luvun 3 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan törkeän ampuma-aserikoksen teko tavaksi (kvalifiointiperusteeksi) ehdotetaan, että rikosentekijä pitää mukanaan ampuma-ase lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua ampuma-asetta järjestyslain 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettulla

Valiokunnan lausunto HaVL 3/2025 vp

yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa ilman oikeutta sellaisen aseiden hallussapitoon. Törkeille rikoksille ja myös törkeälle ampuma-aserikokselle ominaisesti teon katsominen törkeäksi edellyttää vähintään yhden kvalifiointiperusteen toteutumisen ohella sitä, että rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeän ampuma-aserikoksen vähimmäisrangaistus ehdotetaan korotettavaksi neljästä kuukaudesta kahteen vuoteen vankeutta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että törkeästä ampuma-aserikoksesta tuomittavat vankeusrangaistukset muodostuvat pääsääntöisesti ehdottomiksi.

Hallintovaliokunta pitää perusteltuna, että ampuma-aseiden mukana pitäminen yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa ilman oikeutta sellaisen aseiden hallussapitoon lisätään yhdeksi törkeän ampuma-aserikoksen tekoavaksi. Aseita voidaan käyttää henkirikosten ja muiden väkivaltarikosten tekoavaineina. Myös henkilöiden vapautta voidaan loukata esimerkiksi aseella uhkaamalla. Väkivallan käyttöön soveltuvien välineiden hallussapito yleisellä paikalla on myös omiaan herättämään turvattomuuden tunnetta. Valiokunta katsoo, että ilman oikeutta mukana pidetty ampuma-ase vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta, ja mahdollistaa sen käyttämisen tahallisen rikoksen tekemiseen. Ampuma-asetta oikeudettomasti tahallaan mukanaan pitävän voidaan katsoa varautuvan käyttämään asetta, ja sen käyttö voi jossakin tilanteessa olla jopa hänen tarkoituksenaan, vaikka käytön tarkoitus ei olisikaan vielä tarkasti selvillä.

Poliisin toimenpiteiden ja esitutkinnan toimittamisen näkökulmasta ehdotettu uusi kvalifiointiperuste tarkoittaa sitä, että tunnusmerkistökriteerijoiden ollessa käsillä poliisilla olisi syytä epäillä tekijää törkeästä ampuma-aserikoksesta.

Esityksen perustelujen mukaan (s. 94) uutta kvalifiointiperustetta ei sovelleta tapauksissa, joissa henkilöllä on lupa kysymyksessä olevaan ampuma-aseeseen, mutta hän pitää sitä hallussaan luvan tai ampuma-aselain 106 a §:n vastaisesti. Tuollaisessa tilanteessa asetta hallussa pitävä henkilö voi syyllistyä 1 §:n mukaiseen ampuma-aserikokseen tai 3 §:n jonkin muun kvalifiointiperusteen täyttyessä ja kokonaisarvostelun perusteella törkeään ampuma-aserikokseen. Luvallista ampuma-asetta hallussa pitävä voisi syyllistyä myös 2 §:ssä rangaistavaksi säädettyyn ampuma-aseen käsittelyyn vakavan rikoksen tekemistä varten. Esityksen perustelujen mukaan uuden kvalifiointiperusteen soveltaminen ei edellytä sitä, että mukana pidettävää ampuma-asetta on tarkoitus käyttää rikollisiin tarkoituksiin tai että sellaisen käytön vaara on olemassa.

Koska teon katsominen törkeäksi edellyttää myös ehdotetun kvalifiointiperusteen osalta sitä, että teko on kokonaisuutena arvostellen törkeä, tapauskohtaista harkintaa jää jonkin verran sen suhteen, katsotaanko uuden kohdan mukainen ampuma-aseiden mukana pitäminen rikoslain uuden 41 luvun 1 §:n mukaiseksi ampuma-aserikokseksi vai 3 §:n mukaiseksi törkeäksi ampuma-aserikokseksi.

Perustelujen mukaan (s. 95) joissakin tapauksissa voi olla lieventäviä seikkoja, jotka puhuvat sen puolesta, että 1 momentin 4 kohdan mukainen rikos kokonaisarviointissa kuitenkin katsotaan perusmuotoiseksi ampuma-aserikokseksi. Huomiota on erityisesti kiinnitettävä ampuma-aseiden mukana pitämisen tarkoitukseen, esimerkiksi sen hyväksyttävyyteen ampuma-aselain 106 a §:n 1 momentin näkökulmasta.

Valiokunnan lausunto HaVL 3/2025 vp

Hyväksyttävän syyn tilanteisiin voi perustelujen mukaan liittyä esimerkiksi se, että henkilön ase-luvan voimassaolo on äskettäin päättynyt. Tältä osin valiokunta toteaa, että ase-luvan haltijoilla on huolellisuusvelvoite. Poliisin nykyinen asetietojärjestelmä ei kuitenkaan tue asiakasta esimerkiki muistuttamalla ase-luvan vanhenemisestä. Poliisin asetietojärjestelmässä on noin 1,3 miljoonaa asetta ja 700 000 ase-luvan haltijaa. Suurin joukko ase-luvista perustuu metsästykseen. Määräai-kaisia ase-lupia ja rinnakkaislupia myönnetään esimerkiksi nuorille metsästysharrastuksen alussa. Poliisin myöntämiin ampuma-ase-lupiiin liittyvän lupaohjauksen mukaan törkeästä ampuma-aserikoksesta tuomitulle henkilölle ei voida myöntää uutta lupaa 8—12 vuoteen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on viitattu myös eräisiin muihin mahdollisiin tilanteisiin liittyen esimerkiksi ampumaurheilua harrastaviin lapsiin ja heidän tukihenkilöihinsä. Alle 15-vuotiaalle lapselle ei voida myöntää ase-lupaa tai rinnakkaislupaa hänen harrastuksessa käyttä-määnsä aseeseen, vaan lupa myönnetään aikuiselle. Kohtuuton tilanne voi syntyä puhtaasti tietä-mättömyydestä, jos tilapäisesti joku muu kuin se henkilö, jolla on lupa lapsen harrastuksessaan käyttämään aseeseen, on vienyt lasta harjoituksiin tai kilpailuihin.

Ehdotetussa kvalifiointiperusteessa on kyse uudesta sääntelystä. Valiokunta katsoo, että lain so-veltajan kannalta olisi vielä tarpeen selventää lain tulkintaa ja antaa lisäeväitä teon törkeysar-vointiin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan törkeyden kokonaisarvostelulausekkeen so-veltamisen kannalta merkityksellisistä seikoista, törkeää ampuma-aserikosta koskevin osin ei ri-koslainkäytössä ole välttämättä sellaista vakiintunutta käsitystä, joka mahdollistaisi riittävän yh-tenäisen soveltamiskäytännön.

Valiokunta katsoo, että törkeän ampuma-aserikoksen tunnusmerkistön soveltamista koskevassa kokonaisarviointissa on kiinnitettävä erityistä huomiota hallussapidon tarkoitukseen ja olosuh-teisiin sekä siihen, ilmeneekö hallussapidosta riski vakavan rikoksen tekemiseen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että törkeä ampuma-aserikos koetaan kohtuuttomaksi seuraukseksi esimerkiksi silloin, kun luvaton hallussapito on johtunut varsinaisen luvanhaltijan harrastukseen välittömästi liittyvästä inhimillisestä unohduksesta tai huolimattomuudesta. Valio-kunta katsoo, että törkeänä on lähtökohtaisesti pidettävä etenkin sellaisia tapauksia, joissa ampu-ma-ase on hankittu haltuun rikollisin keinoin tai joissa hallussapidolla on selkeä rikollinen käyt-tötarkoitus tai hallussapitoon liittyy perustellusti riski siitä, että asetta tultaisiin käyttämään vaka-van rikoksen tekemisessä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että lakivaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto HaVL 3/2025 vp

Helsingissä 21.3.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Alviina Alametsä vihr
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Eemeli Peltonen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Ben Zyskowitz kok
varajäsen Henrik Vuornos kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne